

گزارش عملکرد

پژوهشگاه فضای مجازی

تابستان ۱۴۰۳

سہ ماہی سہ ماہی
سہ ماہی سہ ماہی

مقدمه

اگر به صورت اتفاقی از ما بپرسند که مهم‌ترین ویژگی فناوری چیست، قطعاً پاسخ خواهیم داد: «شتاب بالا در تغییر». زمان در فناوری، سریع‌تر از دیگر بخش‌ها طی می‌شود، و این یک خبر مهم است. قبول این نکته، به سرعت به ما منتقل می‌کند که برای مدیریت و تفکر حول فناوری، باید قواعد آن را رعایت کرد. یعنی نظم حرکتی «ما»، هم‌نوا با ضرب‌آهنگ حرکت پرشتاب فناوری باشد. پژوهشگاه برای هم‌گونی با این سرعت، احتیاج به تحول متناسب با وضعیت امروز فضای مجازی در کشور دارد.

این تحول باید واجد سه شاخصه مهم باشد: برآیند نظرات نخبگان جامعه را بتواند در نظر بگیرد، نقطه عزیمت علمی خود را اسلام قرار دهد، نسبت به روند حرکت فضای مجازی در آینده تحلیل داشته باشد.

پژوهشگاه در دوره جدید، با اصلاحات ساختاری، دفتر مطالعات اسلامی قم را مبدل به پردیس پژوهشگاه کرد، تا بتواند با عقلانیت واحد میان قم و تهران حرکت کند. هم‌چنین با تاسیس مرکز تعاملات میان نخبگان، دانشگاهیان و طلاب حوزه‌های علمیه، فرآیند شبکه‌سازی را آغاز کرده؛ که شرح جزئیات آن به صورت مبسوط در صفحات آتی ارائه شده است.

حجت الاسلام میثم غلامی

سرپرست پژوهشگاه فضای مجازی

درباره ما

«پژوهشگاه فضای مجازی در سال ۱۳۹۵ با هدف پاسخگویی به نیازهای پژوهشی شورای عالی و مرکز ملی فضای مجازی و هدایت و توسعه ظرفیت‌های پژوهشی در راستای اولویت‌های فضای مجازی کشور تأسیس شد. پژوهشگاه فضای مجازی یکی از معدود مراکزی است که ارتباط مستقیم میان پژوهشگران و نخبگان علمی فضای مجازی کشور و سیاست‌گذاران، قانون‌گذاران و مجریان حاکمیتی را ممکن ساخته است. از دیگر اهداف این نهاد می‌توان به اولویت‌سنجی خلأها، نیازهای پژوهشی و حمایت از ایده‌ها به منظور توانمندسازی و افزایش ظرفیت علمی کشور نام برد.

پژوهشگاه از دیروز تا امروز

مسعود اسدپور
۱۳۹۶

سید هادی سجادی
۱۳۹۵

عبدالحسین کلانتری
۱۳۹۷-۱۴۰۱

حسین مطلبی
۱۴۰۱-۱۴۰۲

میثم غلامی
از ۱۴۰۲ تا اکنون

گادشمار

دی ۱۴۰۲

تجهیز و جابجایی
ساختمان جدید
پردیس قم

بهمن ۱۴۰۲

رونمایی از نشان
جدید و بازطراحی
ویژند مجموعه

اسفند ۱۴۰۲

تشکیل کمیته
پژوهش با حضور
رئیس و معاونان
مرکز، به منظور
سیاست گذاری، و
راهبری و تصویب
پروژه های پژوهشی

اسفند ۱۴۰۲

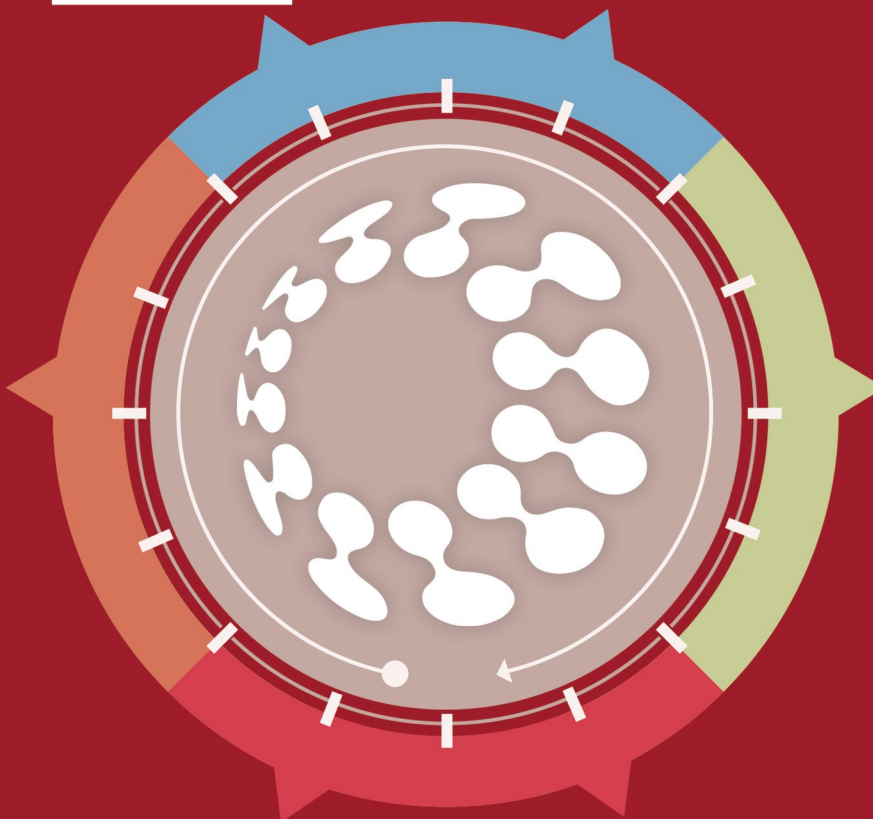
آغاز روند حضور
پژوهشگاه در
کمیسیون های
عالی امنیت،
ارتقای تولید
محتوا و تنظیم
مقررات

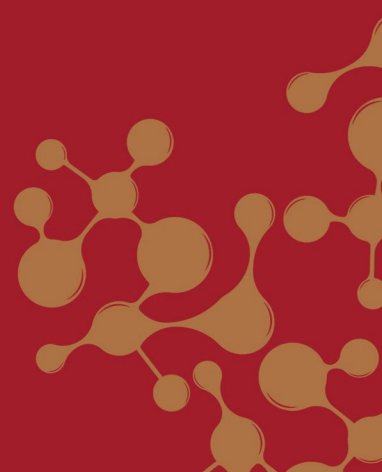
خرداد ۱۴۰۳

رونمایی از وبگاه
جدید پژوهشگاه
به آدرس CSRI.IR

فروردین ۱۴۰۳

راه اندازی مجدد
انتشارات پژوهشگاه،
پس از تعلیق دو ساله

شورای مجازی

”زانکه عقلی با عقلی جفت شد“

فضای مجازی، تعبیر مبهمی است که نه با تعریف، بلکه با ذکر جزئیات شفاف می‌شود. محتوا، اقتصاد دیجیتال، ارتباطات، زیست مجازی و دهها عنوان دیگر که ما می‌توانیم آن را زیر عنوان برای فضای مجازی قرار دهیم. هر کدام از این عناوین، یک تخصص و دانش، با چهارچوب علمی ویژه خود است. ما در پژوهشگاه، اگر این عناوینی که ذیل فضای مجازی، خود را تعریف می‌کنند، نشناسیم، مبتلا به ابهام در کار می‌شویم. ابهام نسبت به این تخصص‌ها، منجر به ناپیوستگی نسبت به کل فضای مجازی می‌شود و حرکت علمی را مختل می‌کند. این دغدغه، آن لحظه جدی‌تر می‌شود که سرعت تغییرات فناوری‌ها و تخصص‌های مرتبط به آن‌ها، بسیار پرشتاب‌تر از دیگر بخش‌هاست؛ این بدان معناست که علاوه بر توجه به موضوعات مختلف فضای مجازی، باید برای شناخت سریع و متناسب نیز تدبیر کرد. همین طرح مسئله، کفایت می‌کند که ما یک «ضرورت» را بپذیریم؛ ضرورت مشورت با متخصصان و اندیشمندان. به همین جهت شورای مشورتی از تخصص‌های مختلف موضوعات فضای مجازی تشکیل شد، تا بتوانند وسعت اشراف و تسلط مرکز ملی بر موضوعات را با استفاده از توان پژوهشی پژوهشگاه ارتقا دهند. مرحله اول هر تفکر از «دیدن» آغاز می‌شود، و اساتید حاضر در این شورای مشورتی، از منظر خود، امکان رویت و شناخت فضای مجازی را ممکن می‌کنند.

دکتر سید محمد امین آقامیری
دبیر شورای عالی و رئیس مرکز ملی فضای مجازی

دکتر کمیل خجسته
مدیر گروه پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

دکتر علی عسگری
معاون اجرایی ستاد اجرایی فرمان امام

دکتر عبدالحسین کلانتری
سرپرست اسبق پژوهشگاه فضای مجازی

مهندس حمید فتاحی
رئیس هیئت مدیره شرکت ارتباطات زیرساخت

پروہش

سرمشق

”رابطه پژوهش و پژوهشگاه، سرمشق را مشخص می‌کند!“

رابطه‌ی واژه پژوهش و پژوهشگاه، مشخص می‌کند ما در این بخش در دو سرفصل کار تعریف کردیم، «یادگیری» و «رشد». در انواع موضوعات فضای مجازی، در داخل و خارج از کشور، اساتید و پژوهشگران برجسته‌ای وجود دارند؛ ما احتیاج داریم که از آن‌ها بیاموزیم اما آموزشی که منجر به «رشد» می‌شود؛ هم برای استاد، هم برای ما، هم برای زیست‌بوم علمی فناوری کشور. به همین جهت میزهای تخصصی را راه‌اندازی کردیم، تا اساتید صاحب تفکر در موضوعات مختلف را دعوت کنیم، تا به عنوان «راهبر»، پژوهشگران جوان را هدایت کند تا به طرح مباحث علمی بپردازند. این تعامل استاد و پژوهشگر و پژوهشگاه، زمینه رشد هر سه را فراهم می‌کند. مسائل میزهای بر اساس دغدغه‌های حاکمیت و مرکز ملی فضای مجازی، انتخاب می‌شود، به همین جهت استاد، مباحث نظری خود را می‌تواند منضم به واقعیت و حقیقت زندگی کند. دوم پژوهشگر در کنار استاد، می‌آموزد و این آموزش، در حین انجام کار و از طریق ارتباط مستقیم با استاد حاصل می‌شود. پژوهشگاه نیز از خروجی‌های علمی آن‌ها، می‌تواند مسائل کشور را حل کند و با عرضه به مجامع علمی، سطح تفکر در موضوعات فضای مجازی را ارتقا بخشد. به همین واسطه هر سه با توجه به نیازهای خود، رشد می‌کنند. البته نباید نسبت به یادگیری از اساتید غیر ایرانی هم غافل شد، از ایشان به واسطه تفکر به مثابه ترجمه، می‌توان آموخت و جدیدترین دست‌آوردهای آن‌ها را به کشور عرضه کرد. به همین جهت بخشی از پژوهش را اختصاص به ترجمه دادیم و سعی در نشر آثار علمی خارجی، از این طریق داریم

میزهای پژوهشی

”ما روی چه موضوعاتی کار می‌کنیم؟“

هوش مصنوعی

هوش مصنوعی را طلایه‌دار فناوری در عصر حاضر می‌دانند، تجربه زیسته «ما» و «فناوری» آشکار به ما اثبات می‌کند، پیشروترین فناوری‌ها، عمیق‌ترین تأثیرات را بر «زندگی» می‌گذارند. مثال مشخص «اینترنت» در مقابل چشمان همه ما قرار دارد. به همین جهت نباید خطای رخ داده در مواجهه با اینترنت را در هوش مصنوعی تکرار کرد؛ تاخیر بیش از حد در شناخت و طراحی برای «اینترنت» عقب‌ماندگی‌های اساسی برای ما پدید آورد. به همین جهت باید هوش مصنوعی را شناخت، سریع و جدی هم شناخت، و یک گام بالاتر برای استفاده و توسعه آن طراحی کرد. میز هوش مصنوعی، همین وظیفه را بر عهده دارد.

اخلاق فناوری

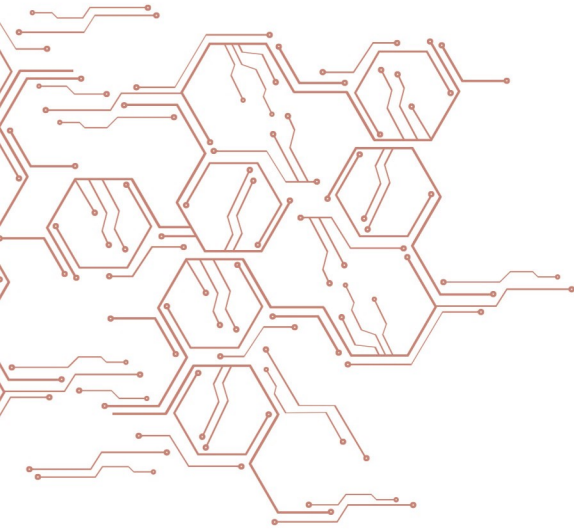
فضای مجازی، نسل جدیدی از روابط اجتماعی پدیده آورده که به‌رغم عمر کوتاهش، الگوی زندگی انسان را دچار انقلاب‌های معنایی جدی کرده است. استقبال وسیع اکثر افراد جامعه انسانی از اینترنت و ارتباطات شبکه‌ای و همچنین تأثیرات عمیق و گسترده فضای مجازی بر انسان و زندگی‌اش، لزوم پژوهش‌های اخلاقی در این مورد را آشکار می‌کند. بدان واسطه که تجربه تاریخی زندگی، واضحا اثبات می‌کند که بدون توجه به دقت‌های اخلاقی جوامع دچار بحران‌های عظیم انسانی و حتی نابودی شده‌اند. میز اخلاق فناوری به دنبال بررسی مهم‌ترین چالش‌های اخلاقی فضای مجازی و ارائه راهکارهایی در این زمینه است.

مطالعات فرهنگی

مرحله اول تاثیرگذاری فضای مجازی، «فرهنگ» کاربران است؛ و این فضا از طریق تاثیر فرهنگی، اثرگذاری سیاسی و اجتماعی را ممکن خواهد کرد. فضای مجازی با توجه به سطح و میزان گستردگی که داراست، امکان توسعه یک الگوی فرهنگی از دورترین روستاها تا قلب کلان‌شهرها را دارد. به همین واسطه این فضا باید به عنوان «مصاداق» مطالعه از جانب «فرهنگ» واقع شوند؛ تا بتوان ابتدا شناخت فرهنگی از این بستر و سطوح آن به دست آورد. هدف از تشکیل مطالعات فرهنگی، رهگیری همین مورد است، این میز قصد دارد، فارغ از جزئیات تأثیرات فرهنگ و فضای مجازی، کلان این دو پدیده را به مطالعه بگذارد.

اقتصاد دیجیتال

تأثیر اقتصاد بر انسان و زندگی او کم از حوزه‌های دیگر نیست. هرگونه تغییر در شرایط و مفاهیم اقتصادی به سرعت می‌تواند زیست روزمره شهروندان را مبتلا به تغییرات بنیادین کند. اقتصاد دیجیتال مفهومی نوظهور و در عین حال فراگیر است؛ این پدیده علاوه بر فرصت‌های بی‌شمار برای رشد اقتصادی، چالش‌های جدید را نیز می‌تواند به وجود بیاورد. این میز با توجه به اهمیت رشد اقتصادی و لزوم استفاده حداکثری از ظرفیت‌های نوپدید، در پی شناخت و درکی عمیق‌تر از این حوزه است و سعی دارد با لحاظ آسیب‌های احتمالی به راهکارهای عملی برای توسعه اقتصاد دیجیتال در کشور دست یابد.

دیپلماسی سایبر

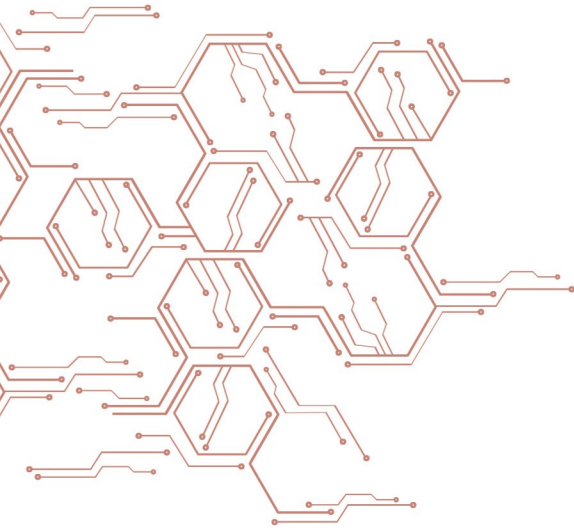
فناوری در این زمان، اصلی‌ترین عامل قدرت کشورهاست. و فضای مجازی با توسعه و تغییر ماهیت «ارتباط» دولت‌ها، اقتضائات سیاسی و سیاستی جدید پدید آورده. اصل «دیپلماسی» استوار بر «ارتباط» است، نتیجتاً حتماً با انقلاب فضای مجازی، دیپلماسی هم دچار پیشرفت و تغییراتی شده است. دیپلماسی سایبر با محوریت این ارتباطات جدید، به تنظیم و ایجاد روابط میان کشورها می‌پردازد. میز دیپلماسی سایبر پژوهشگاه فضای مجازی تلاش می‌کند با رصد آخرین تحولات جهانی در زمینه قوانین و مقررات بین‌المللی فضای مجازی، پیشنهادها و مدل‌هایی را برای تقویت جایگاه جهانی جمهوری اسلامی در این حوزه ارائه دهد.

نقد فناوری

تکنولوژی، مناسبات جهان، از اقتصادی تا فرهنگی، از اجتماعی تا سیاسی، و در یک کلمه همه آن چه که تمدن می‌دانیم را سامان می‌دهد. ایران نیز از این قاعده خارج نیست، به یک دلیل مشخص: ایران هم در همین جهان است. لکن حقیقت آن است که ایران در طول تاریخ، به ویژه نیم‌قرن اخیر، معنایی جدید خلق کرده و به دنبال ساخت بافتار معنایی دیگری بوده و هست. ورود تکنولوژی به ایران و توسعه آن در سال‌های اخیر، دو جبهه نظری را برساخت کرده است. توسعه‌گرا و مترجع. رویکرد نخست، خواستار توسعه بی‌حدومرز تکنولوژی است، بدون لحاظ هر آسیبی که دارد. و گروه دوم، علیه همه دستاوردهای بشری برخوردارند و قصد بازگشت به دوران موهوم زندگی در گذشته را دارند. این میز، به غرض غنای حوزه نظری در مطالعات تکنولوژی با رویکرد نقادانه به وضع موجود شکل گرفته و کارویژه خود را «ترویج نگاه نقادانه به تکنولوژی» تعریف کرده است و از این افق قصد دارد که برای توسعه افق معنایی انقلاب اسلامی در جهان تکنولوژی، گام‌های جدیدی بردارد.

بین الملل

ما برای تولید علم در زمینه فضای مجازی باید «عالم» بسازیم. و ساخت عالم به صورت پروژه‌ای نوعاً با شکست روبه‌رو شده است. به همین واسطه ما باید سعی کنیم در جان اهالی اندیشه، دغدغه و اهمیت فکر به موضوعات فناوری را تزریق کنیم. طرح سفیر مترصد آن است که از میان نخبگان و اندیشمندان علوم اسلامی، افرادی را به مهم‌ترین رویدادهای علمی جهان اعزام کند. تا این افراد علاوه بر شناخت دقیق و جامع از جدیدترین تغییرات فناوری، دغدغه و ضرورت پژوهش‌های عمیق‌تر در این حوزه را بیشتر درک کنند و کفتمان علمی حول این مسائل ایجاد کنند.

روانشناسی سایبر

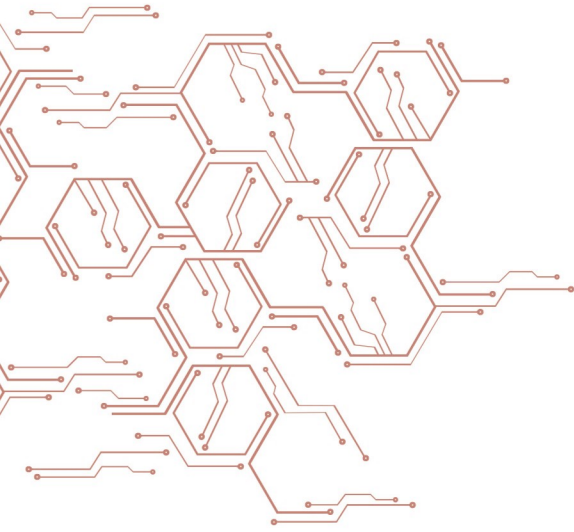
تمرکز این حوزه علمی بر فرآیندهای روان شناختی است. روانشناسی بر اساس رفتار انسانی معنا پیدا می‌کند؛ فناوری، به ویژه فضای مجازی انقلابی بنیادین در این ارتباطات ایجاد کرده است. کار ویژه میز روانشناسی فناوری درک بهتر از زیست مجازی انسان است؛ بدین صورت که این میز با شناخت انسان، روابط و جامعه مجازی می‌تواند اثرات مخرب فضای مجازی را کاهش و رفتارهای سلامت محور را توسعه دهد.

لابراتوار

بخش مهمی از اجرای یک سیاست یا قانون، نظارت بر حسن اجرا و تحقق اهداف تالیف قانون است. اما به طور معمول اجرای سیاست‌ها و قوانین، در سطح ملی و کلان، هزینه‌های متعددی ایجاد می‌کند. و آزمون خطای یک طرح در ابعاد وسیع، ممکن است کشور را مبتلا کند به دردهای عمیق. به همین واسطه باید شرایطی مانند «آزمایشگاه» فراهم آورد تا پیش از اجرای طرح در مرحله کلان، بتوان آن را امتحان کرد و سپس طرح را مورد ارزیابی قرار داد. لابراتوار پژوهشگاه، برای مصوبات و طرح‌های مرکز ملی، یک آزمایشگاه، برای آزمایش پیش از اجراست. تا مرکز بتواند طرح‌های دقیق‌تر و بهینه‌تری در فرآیند حکمرانی کشور، مصوب و پیگیری کند.

آینده پژوهی

سرعت تغییرات تکنولوژی و رابطه عمیقی که با انسان ایجاد می‌کند، امکان‌های مدیریت لحظه‌ای و واکنشی را از حکمرانان سلب می‌کند. به همین واسطه باید پیش‌بینی کرد و کلان‌روندهای آینده تکنولوژی و فضای مجازی را شناخت. و متناسب با شناخت آینده، از امروز تدابیر لازم را اتخاذ کرد. این میز برای شناخت آینده تکنولوژی و درک تغییرات مهم و اساسی در ذات فضای مجازی تشکیل شده است. و قرار است با پیش‌بینی‌های صورت گرفته بازوی مشورتی برای روند علمی پژوهشگاه و تصمیمات مرکز ملی باشد.

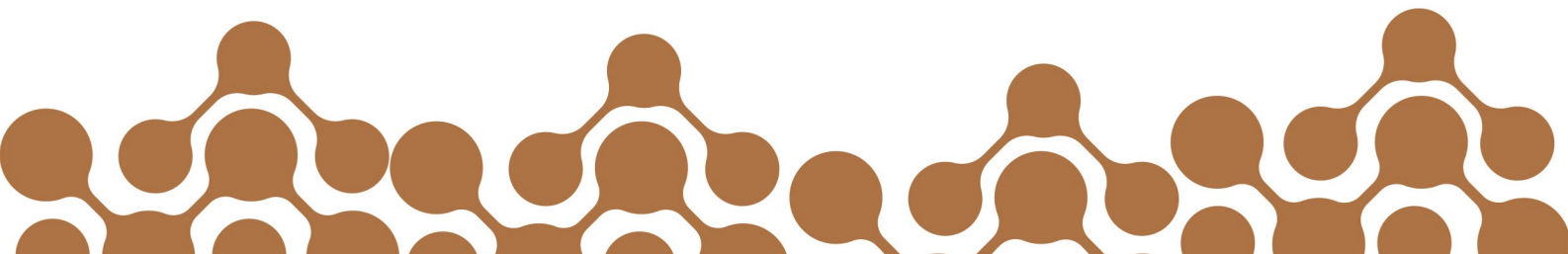
مطالعات زنان

اگر چه نیمی از جامعه از زنان تشکیل شده اما تمام جامعه تحت تاثیر هویت زنانه است. کاویژه‌ای که زنان در اجتماع برعهده دارند، ساخت و نظم کلی جامعه را سامان می‌دهد. حال زیست مجازی زنان اقتضائات و چالش‌های جدیدی را ایجاد کرده است. این میز مترصد آن است ابتدا تاثیر و تاثر زن و فضای مجازی و نوع برهم‌کنش آن‌ها بر یکدیگر را بررسی کند. سپس متناسب با الگوی سوم زن بتواند شرایط زندگی زنان در این بستر را ارتقا و غنا بخشد.

کوانتوم

علوم و فناوری‌های کوانتومی نظم و ساختار فعلی فضای مجازی در تمامی لایه‌ها، از زیرساخت تا محتوا را دچار تغییرات بنیادین می‌کند. این نوع از علوم که تغییرات بنیادین و ماهوی بر تمام فضای مجازی ایجاد می‌کنند، احتیاج به شناخت سریع و درک فعالانه دارد. به همین واسطه میز کوانتوم قرار است براساس شناخت روند پیشرفت این علوم، چالش‌ها و امکانات ویژه کوانتومی را برای ما روشن و مشخص کند.

طرح حاضر

”خرم آن فکر که در حمایت اوست“

«دغدغه‌مندی» نسبت به موضوع و مسائل علم، آغاز فرآیند تحقیق و پژوهش است. در طرح‌نامه‌های علمی سرفصلی تحت عنوان ضرورت مسئله وجود دارد. اما این ضرورت را چه کسی تشخیص می‌دهد؟ پژوهشگر.

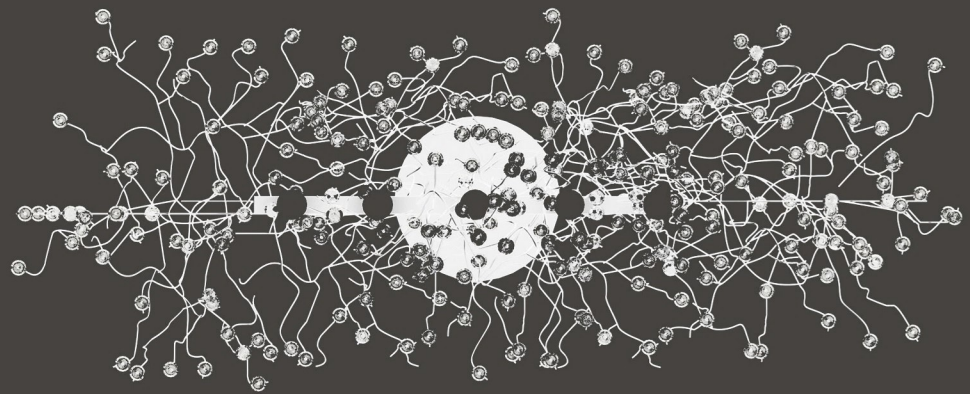
احساس ضرورت نسبت به یک موضوع از «دغدغه‌مندی» نسبت به آن حاصل می‌شود. گاهی در مسیر مدیریت علم، مسئله‌ای برای کشور ضروری است، لکن هنوز این دغدغه در جان عموم پژوهشگران قرار نگرفته. پژوهشگاه برای ایجاد حس ضرورت نسبت به پژوهش در موضوعات فضای مجازی، از امکان حمایتی حمایت از پایان‌نامه‌ها استفاده کرده و طرحی با همین محوریت سامان داده است. تا به واسطه حمایت از پایان‌نامه‌ها بتواند به عموم جامعه نخبگانی و پژوهشی کشور انگیزه‌بخشی کند.

آموزش و گفت‌وگو با سازندگان

زمزمه

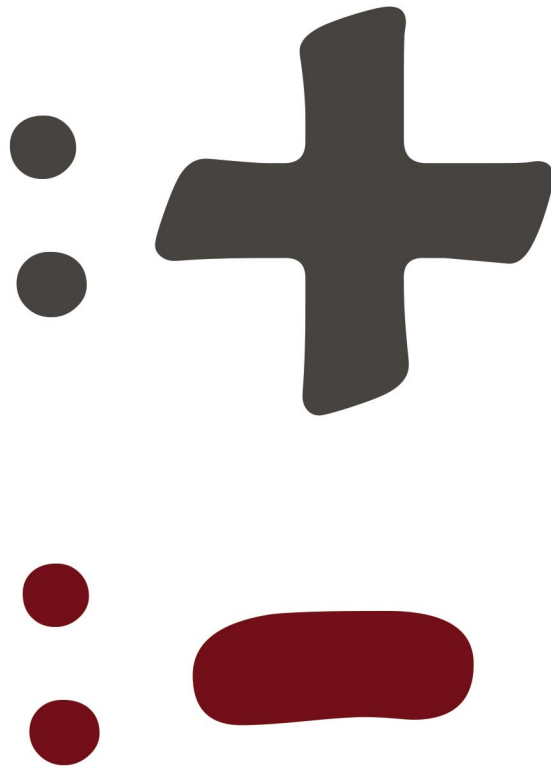
”تسبیح همه زمزمه علم تو بود“

اگر بخواهیم آنچه در این بخش پژوهشگاه انجام می‌دهیم رایان کنیم، باید بگوییم: «داغ کردنِ تفکر و پژوهش علمی در موضوعات فضای مجازی.» ما در این بخش باید دو گونه اقدام را انجام دهیم، ابتدا اگر هسته‌ها و فعالیت‌هایی وجود دارند که مشغول به کار و فعالیت علمی و اجرایی‌اند؛ با ایشان ارتباط برقرار کنیم، و این ارتباط را نه فقط در سطح یک گفت‌وگو، بلکه تا رسیدن به مرحله تعامل و شبکه‌سازی ادامه دهیم. و گونه دیگر غنابخشی به مباحث علمی، ایجاد «زمزمه علمی» در موضوعات فضای مجازی است. که در این بخش با آموزش سعی در ایجاد یک گفتمان علمی داریم. به همین واسطه فعالیت‌های آموزش و گفتمان سازی به دو گروه یعنی: «**تعاملات**» و «**رویداد**» تقسیم می‌شود.

● نمونه اولیه نورون

تعاملات

”مشورت با رأی نزدیکان دور اندیش!“

مشکل بزرگ فرآیند تولید علم، انزوای گروه‌های پژوهشگر در روند تحقیق است. این آسیب زمانی جدی‌تر می‌شود که آن نهاد علمی، متعلق به حاکمیت باشد، و از قرار خروجی‌های پژوهشی مبدل به اسناد و طرح‌های حاکمیت شود. دستگاه حکمرانی کشور، ابتدا باید بتواند به نحو حداکثری، تفاوت‌ها و طیف‌های مختلف فکری را شریک در تصمیمات بکند و ثاباً با حمایت از هسته‌های فکری و اندیشه‌ای سطح و کمیت علمی را ارتقا بخشد. به همین واسطه، پژوهشگاه به مثابه «مغز» متفکر مرکز ملی، باید به دیگر اذهان فعال در کشور ارتباط مستمر داشته، و شبکه‌ای منسجم و مرتبط از گروه‌های مختلف در سرتاسر کشور از فعالان و اندیشمندان فضای مجازی ایجاد کند. مرکز تعاملات پژوهشگاه به منظور همین وظیفه شروع به فعالیت کرده است، و طی مدت کوتاهی که کار خود را آغاز کرده، جلسات و ارتباطات بسیاری را برگزار و در قدم بعدی این ارتباط را مبدل به تعامل مستمر با این گروه‌ها و نهادها کرده است.

مرکز تعاملات **حوزوی**

ارتباط با حوزه علمیه از دو جهت لازم و ضروری است. ابتدا آن که در فرآیند علمی و سپس حکمرانی، باید تعالیم و دستورات اسلام، استخراج و اجرا شود. بدان نحو که حلقه‌های بحث علمی که در قم وجود دارد، باید مورد توجه واقع شود؛ و نظرات و خروجی‌های فقهی و دینی و اعتقادی علمای دین، به سطح حکمرانی کشور برگشیده شود. و ضرورت دوم استفاده از ظرفیت بالفعل حوزه‌های علمیه است. طلاب و روحانیون به ویژه در شهر قم، فعالیت‌های متکثر و متعددی در فضای مجازی، از لایه علوم بنیادی تا تولید محتوا انجام می‌دهند، و حمایت و تعامل سازنده با این فعالین، از جمله وظایفی است که پژوهشگاه برای خود واجب می‌داند.

محمدحسین بهرامی

رئیس مرکز کامپیوتری نور

مسعود معینی پور

معاون فضای مجازی دفتر تبلیغات

محمدحسن نبوی

رئیس شورای شفاف

**رضا خانجانی
و عباسعلی مشکانی**

پژوهشگر مطالعات راهبردی حوزه

محمدعلی قربانی

مدیر کل هنر و تبلیغ نوین

رضا رستمی

مرکز رسانه حوزه

مرتضی حاجیانی

مدیر کل فضای مجازی دفتر تبلیغات

حسن صدراپی عارف

دبیر خرگزاری حوزه و ابنا ۲۴

مسعود عبداللہی

مدیر مرکز تبلیغ اینترنتی

مجید فیاضی

رئیس مرکز نوآوری آلاء

مهدی علیزاده

رئیس قطب اخلاق دفتر تبلیغات

محمد قطبی

رئیس مرکز خلاقیت و نوآوری اشراق

سعید عبداللہی

مدیر موسسه زمانه

علی امینی نژاد

موسسه نجات

حبیب بنیسی

مدیر موسسه رسانه گستر بنیسی

مهدی شریفی

مدیر عامل خانه عقیق

مصطفی ضابط

مدیر موسسه خواجه نصیر طوسی

علی علیجان زاده

مدیر استودیو بچه های بهشت

مرکز تعاملات نهادی

هیچ دستگاهی در کشور نمی‌تواند ادعا کند که دورافتاده از دیگر اجزای حکمرانی، کار خود را به درستی انجام می‌دهد. نظام به عنوان یک کل یک پارچه، باید اجزا و اعضای هماهنگ و همدلی داشته باشد. که در ابتدا از کار و فرآیند کاری یکدیگر مطلع شوند، در مرحله بعدی با اطلاع از تجربه مدیریت‌های دستگاه‌های گوناگون، مسیرهای آزمون شده را تکرار نکنند و بالاتر از از خرده‌های متکثر تصمیم‌گیرنده در کشور استفاده کنند. پژوهشگاه به همین جهت، شبکه‌ای از نهادها و کمیسیون‌های مختلف کشور که فعالیتی مرتبط با فضای مجازی دارند را شناسایی کرده است، و مترصد طراحی الگویی مشخص برای ارتباط پایدار و موثر با این نهاد است.

مرکز تعاملات دانشگاهی

دانشگاه، عهده‌دار بخش زیادی از مسیر پیشرفت فناوری و فضای مجازی در کشور است و در سطوح مختلف از مطالعات بنیادی تا جزئی‌ترین لایه‌های فضای مجازی حضور فعال دارد. هسته‌ها و نیروی اندیشه‌ای جوان در دانشگاه، باید از طریق ارتباط با نهاد حکمران، مسائل کشور را درک کند و بالاتر از آن، خود را موثر در روند تصمیمات کشور بداند. به همین جهت است که پژوهشگاه به طور ویژه با نهاد علم کشور یعنی دانشگاه، ارتباطات متعددی را آغاز کرده است.

جلسات برگزار شده:

- اندیشکده حنان
- اندیشکده حرف
- اندیشکده حکمرانی شریف
- گروه سایبر پژوه
- پژوهشکده سیاستگذاری شریف
- هسته سپهرا
- گروه نمافر
- اندیشکده ژرفا
- پژوهشکده شورای نگهبان
- پژوهشکده فضای مجازی شهید بهشتی

” حاجتش آید، که ما نشر علم او کنیم ”

اهالی علم و پژوهش، متوجه روند تغییرات بنیادی در «فرم» نشر و ارائه دانش شده‌اند؛ کتاب‌های صوتی و دیجیتال از جمله نشانه‌های همین انقلاب اساسی است. لکن با همه این تغییرات، هم‌چنان چاپ کتاب، فعالیتی معنی‌دار و مهم در تولید آثار علمی است. و این جعبه‌های کاغذی، که قرن‌هاست رفیق دانش‌طلبان است، هم‌واره محبوبیت و اهمیت خود را حفظ کرده‌اند.

پژوهشگاه، در گذشته مالکیت یک «انتشارات» را در اختیار داشته، و به تولید و نشر آثار مکتوب پژوهشی مبادرت می‌ورزید. لکن، حدود دو سال این انتشارات معلق شده و هیچ فعالیتی نداشته است. از جمله فعالیت‌های صورت گرفته، احیاء این انتشارات و برگرداندن آن به چرخه حیات علمی خود است. روند طبع کتاب نیز در آن آغاز شده؛ بخشی از کتب آماده طبع، آثاری است که از دوره‌های گذشته پژوهشگاه به جا مانده، در گذشته اکثر فرآیند علمی این آثار اتمام یافته بود، ولی هر کدام مبتلا به نقایصی بود که این کاستی‌ها رفع شده و در سبد انتشار قرار گرفته است. بخش دیگر از آثار، در دوره جدید در دست تالیف و تحقیق و ترجمه قرار گرفته که این موارد نیز در مراحل وصول به مرحله طبع است. از تیر ماه امسال، به طور منظم ماهیانه یک کتاب رونمایی خواهد شد و ابتدای زمستان، این عدد به دو کتاب در ماه خواهد رسید.

انتشارات

با نوآوری خردمندانه سهروردی

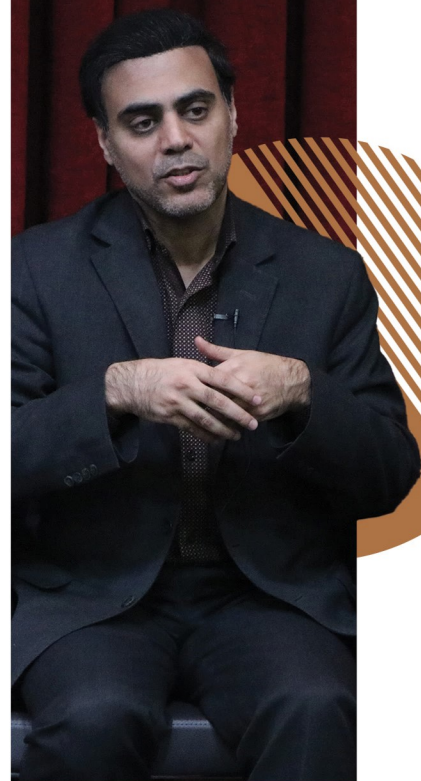
انتشارات پژوهشگاه فضای مجازی

رویداد و نشست

عمده‌ وظیفه‌ای که پژوهشگاه در بخش «آموزش» برای خود تعریف کرده، در ذیل همین سرفصل استیفا می‌شود. رویداد و نشست، ترجمه و قالبی جدید از همان «کلاس» درس است. محور همه فرم‌های برگزاری رویداد، ارائه یک کارشناس و متخصص و به تبع آن، یادگیری مطالب علمی توسط دانش‌طلبان در جلسه علمی است. بخش مهمی از این نشست‌های علمی، خروجی میزهای پژوهشی است، تا پژوهشگاه از این طریق بتواند جدیدترین دست‌آوردهای علمی خود را، به دنبال‌کنندگان این موضوعات عرضه کند.

● پروفیسور آندرو فینبرگ

مدرسه فصلی

مدارس فصلی، برای مخاطبان از جذابیت ویژه‌ای برخوردار است. بدین واسطه که طی مدت زمانی کوتاهی، می‌توانند از ارائه و نظرات کارشناسان مختلف استفاده کنند. میانه اسفند ماه، سالروز تأسیس شورای عالی و مرکز ملی فضای مجازی به مثابه تنظیم‌گر این حوزه است؛ هم‌چنین می‌دانیم که میانه اسفند، روزهای آخر فصل زمستان نیز محسوب می‌شود. تلفیق این دو مناسبت زمانی، الهام بخش اولین مدرسه فصلی پژوهشگاه فضای مجازی در پردیس قم بود؛ مدرسه زمستانه تنظیم‌گری فضای مجازی. در این مدرسه یک روزه، صد نفر از طلاب و دانشجویان آقا و خانم، حضور پیدا کردند. این مدرسه یک روزه مبدا اتفاقات مهمی در حوزه مباحث علمی تنظیم‌گری شد؛ بدین نحو که مخاطبان نشست، با چهار چوب‌های نظری تنظیم‌گری فضای مجازی آشنا شدند، این آشنایی در برخی شرکت‌کنندگان مبدل به دغدغه گشت؛ و همین دغدغه نیز به سرآغاز ارتباط علمی میان این دانش‌پژوهان با پژوهشگاه در موضوع تنظیم‌گری شد.

سید محمد امین آقامیری

کاظم فولادی قلعه

محمد صادق نصراللهی

علیرضا پیروزمند

نشست

نشست‌های تک‌جلسه‌ای، از آن جهت مهم است که بسیاری از اساتیدی که زمان ارائه یک دوره کامل علمی ندارند، در یک جلسه نظرات علمی خود را به مخاطب عرضه می‌کنند. و این اهمیت زمانی مهم‌تر می‌شود که در چهارچوب های رسمی کلاس در آکادمی‌های علمی، اساتید مشغول به تدریس متون و کتب از پیش معین شده می‌شوند، لکن در این نشست‌های علمی، ظرفیت برای ارائه تفکرات و نظریات علمی جدیدشان، بیشتر فراهم است. به همین واسطه روند منظم برگزاری نشست‌های علمی در پژوهشگاه تهران و پردیس قم آغاز شده و این روند ادامه خواهد داشت.

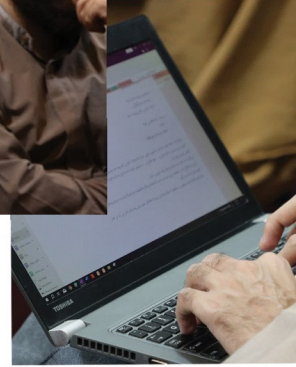
نشست‌ها

تهران

الزامات اخلاقی و قانونی
توسعه هوش مصنوعی در
ایران

بررسی عملکرد
محیط‌های آزمون
sandbox

فناوری حکمت بنیان
و فضای مجازی آینده

آیا رسیدن به قله هوش
مصنوعی ضرورتی دارد؟

سازوکارهای
سکوها برای
مقابله با اخبار
جعلی و اطلاعات
نادرست

والدگری رسانه‌ای
در عصر دیجیتال

چالش‌های هوش مصنوعی
برای خانواده

دیپلماسی عمومی
ایران در چین، حضور
ایران در فضای مجازی
چین

نشست‌ها

پردیس قم

نشست تخصصی خوانشی
از نقد تکنولوژی

نشست مجازی
تخصصی خوانشی
از نقد تکنولوژی

نشست تخصصی
هوش مصنوعی و
انتخابات: تاثیرات
و پیامدها

نشست تخصصی جایگاه
حوزه‌های علمیه در زیست
بوم‌بازی‌های رایانه‌ای

نشست تخصصی تاملی بر
نوآوری‌های فناورانه

کمپ هوش مصنوعی
با رویکرد تبلیغ در ایام
محرم

جرم انگاری تخلفات انتخاباتی
در شبکه‌های اجتماعی

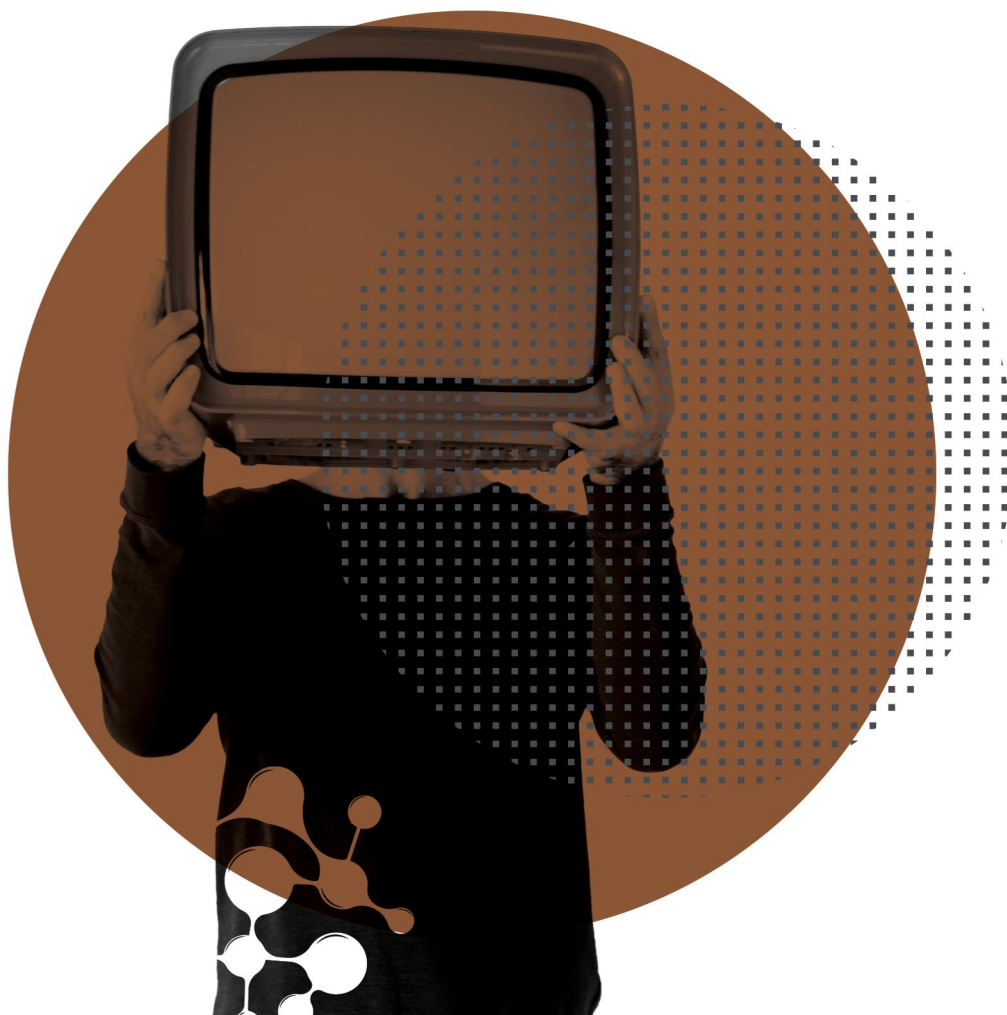
بازی‌های ویدئویی
فرصت یا تهدید

رسانه

رسانه در پژوهشگاه، به مثابه یک کار «فنی» تلقی نمی‌شود؛ بلکه خود بخشی از فرآیند علمی است. بدین نحو که آموزش گسترده علم، خود نیز بخشی از علم است. مانند آموزگاری که در کلاس درس به ارائه مطالب علمی می‌پردازد. به همین واسطه سطح کار رسانه علاوه بر ضبط و تدوین و مباحث فنی، به یک مرحله بالاتر یعنی «تولید» ارتقا پیدا کرده است. رسانه به عنوان مدیر تولید برنامه‌های علمی در موضوعات متناسب با وظیفه پژوهشگاه شناخته می‌شود، و با همکاری و مشورت علمی با بخش‌های پژوهشی، به تولید آثار متنوع رسانه‌ای می‌پردازد. بخشی از عناوینی که رسانه وظیفه آن را برعهده دارد شامل تولید انواع برنامه‌های گفتگو محور، مصاحبه و مستندهای کوتاه و بلند است.

تارنما

برخی از آثار علمی، به اندازه یک کتاب نیستند و از طرفی قالب آکادمیک مقاله را نیز ندارند. لکن بخش مهمی از علم در همین نقطه قرار دارد. وب‌گاه پژوهشگاه در دوره جدید از زیر پورتال تارنمای مرکز ملی جدا شده و مستقل گشته است. بخش زیادی از مقدمات فنی آن نیز پایان یافته، و به صورت غیررسمی رونمایی شده است. این تارنما، دو وظیفه برعهده دارد، وظیفه اول، معرفی پژوهشگاه و اطلاع رسانی از روند اتفاقات پژوهشی و آموزشی؛ و وظیفه دوم بخشی از فرآیند ارائه مباحث علمی. همان‌طور که اشاره شد، برخی مقالات ژورنالی، مکتوبات کوتاه، جستارها و گزارش‌های کتاب، تنها محل ارائه‌ای که دارند همین وب‌گاه است، و بدین واسطه تارنما به مثابه کتاب الکترونیکی، کار انتقال علم را نیز برعهده دارد.

مدیریت

مسیری که آمدیم

شاید اگر بخواهیم به نحو مرسوم، بخش مدیریت از گزارش عملکرد را بنویسیم، باید همان عناوین کارهای قبلی را دوباره در این بخش تکرار کنیم. که البته در سطح ابتدایی درست است، لکن به صورت شفاف نمی‌توان جزئیات کار «مدیر» مجموعه و اهداف و نگرش‌های او را از این طریق کشف کرد. به همین واسطه ما همین‌جا در مقدمه این بخش، یک کلمه می‌نویسیم «راهبری»، که دلالت مستقیم بر مدیریت کارهای نام‌برده شده در فصول دیگر دارد، و در ادامه سعی می‌کنیم، روایتی از اقداماتی که «مدیر» عاملیت بیشتری در آن داشته است را به نحو اختصاصی در این بخش ارائه کنیم.

روزهای آغازین دوره جدید مدیریت پژوهشگاه، حرکت مجموعه با سه اختلال جدی مواجه بود: نیروی انسانی، زیرساخت و نظم سازمانی، فرآیندهای کند و غیرچابک. در مواجهه با چالش‌ها ابتدا باید تدبیر کرد که این مشکل با اصلاح حل خواهد شد یا تحول. آن‌چه که این چالش‌ها را سخت و عمیق‌تر کرد، نیاز همه آن‌ها به «تحول» بود.

تحول ۱

سرمایه انسانی

در بخش نیروی انسانی، دو نکته مهم وجود داشت. ابتدا که در دوره مدیریت جدید مرکز ملی، اهداف و حتی ارزش‌ها دچار تغییرات بنیادی شد، و نیروهای سابق در برخی موارد نمی‌توانستند خود را با این اهداف جدید هم‌نوا کنند. از این مقدمه، می‌توان نتیجه گرفت که راهی جز «تحول» در این بخش وجود نداشت. به همین جهت، با مشورت و ارزیابی‌های صورت گرفته یک تصمیم قاطع و تحولی در دستور کار قرار گرفت. ظرف چند ماه، پژوهشگاه در تهران و قم، دچار تغییرات ۷۳ درصدی در بخش نیروی انسانی شد. فرآیند این تغییر می‌توانست سازمان را مبتلا به التهاب شدید کند. لکن سریعاً با اقدامات اصلاحی از بروز هرگونه التهاب و اختلال در روند کار جلوگیری شد. روند جذب نیروی انسانی جدید که کیفی و متناسب با اهداف جدید مجموعه باشد آغاز شد و این کار از فراخوان‌های گسترده تا ارتباطات نفر به نفر شامل می‌شد. نکته مهم دیگر، محدودیت‌های مالی یک مجموعه دولتی برای نخبگان این حوزه بود. برترین‌های حوزه پژوهش فضای مجازی، در مراکز خصوصی و آزاد، درآمدهای بسیار بالاتری از مجموعه دولتی دارند، به همین واسطه حضور آن‌ها در یک سازمان، به سادگی مهیا نخواهد شد. برای حل این مشکل ایده‌های متعددی ارائه شد. و در نهایت بهترین ایده و کم‌هزینه‌ترین آن، باز کردن سهمیه «سرباز» برای پژوهشگاه بود. در گذشته امکان جذب سرباز برای مرکز ملی بسیار محدود و با شرایط پیچیده‌ای بود که عملاً کار را غیرممکن می‌کرد. به همین واسطه از طریق هماهنگی با نهادهای مربوط، به سرعت، ظرفیت بالایی برای جذب سرباز در مجموعه فراهم شد. و پژوهشگاه در کنار جذب عادی نیرو، توانست از طریق «سرباز»، با کمترین هزینه، بخشی از نیروی انسانی خود را تامین کند.

تحول ۲

زیر ساخت

و نظم سازمانی

هم‌زمان با آغاز دوره جدید فعالیت سرپرست پژوهشگاه، قراردادِ ساختمان پردیس قم پایان یافته و تجهیزات اداری در قم و تهران مبتلا به استهلاک بودند. هم‌چنین فرآیندهای مالی، نظم نیروی انسانی، ثبت اموال و پژوهش، احتیاج به تحول و روند شفاف داشت. از ماه‌های پایانی پاییز تا لحظات آخر زمستان، فرآیند انعقاد قرارداد، بازسازی ساختمان و خرید و چینش تجهیزات به طول انجامید. در همین زمان نیز روند اصلاحات فرآیندی آغاز شد. در ابتدا بخش مهمی از پرداخت‌های پژوهشگاه، در قالب غیرقراردادی صورت می‌پذیرفت؛ این روند مبدل به قرارداد با مرکز ملی شد. هم‌چنین با استقرار دو نیروی مالی در تهران و قم، وضعیت حسابرسی، ثبت و ضبط اموال، شفاف و مشخص گشت. با مشخص کردن اهداف پژوهشی پژوهشگاه، فرآیند جذب پژوهشگر و مسائل و اولویت‌های پژوهشی و تقویم‌های ارائه محصولات پژوهشی شفاف و مشخص شد.

تحول ۳ افزایش ضریب تاثیر پژوهشگاه

اشاره کردیم که پژوهشگاه، بازوی خردمند مرکز ملی است. اما برای اثرگذاری در روند تصمیمات مرکز، احتیاج به اختیارات قانونی متناسب دارد. در غیر این صورت، عاملیت پژوهشگاه در تصمیمات به صورت موردی و غیرفرآیندی خواهد بود. اولین قدمی که برای ارتقای شأن و اثرگذاری پژوهشگاه تعریف شد، تلاش برای عضویت در سه کمیسیون مهم مرکز بود. به همین واسطه، با تصویب شورای معاونین مرکز ملی، پژوهشگاه از شرکت کنندگان جلسات کمیسیون ارتقای تولید محتوا، کمیسیون تنظیم مقررات و کمیسیون عالی امنیت شد. همچنین در ادوار گذشته، بخش‌های مختلف مرکز، با توجه به نیازهای خود، اقدام به انعقاد قراردادهای پژوهشی می‌کردند. این روند آسیب‌های مهمی از جمله احتمال بالای موازی کاری را افزایش می‌داد. به همین واسطه با تشکیل کمیته پژوهش و عضویت ریاست مرکز، پژوهشگاه و برخی از معاونت‌های مرکز، فرآیند این قراردادهای پژوهشی، اصلاح شد. بدین صورت که تمام قراردادهای پژوهشی باید به تصویب این کمیته برسد، و بدون تایید این کمیته، امکان برون سپاری پروژه وجود نخواهد داشت.

این گزارش حاصل زحمات:

(به ترتیب حروف الفبا)

پژوهشگاه تهران

فاطمه باذلی محبوب
مرکز تعاملات دانشگاهی

بیتا بزازان
کارشناس مالی

محمد حسین خادم الحسینی
آموزش و گفتمان سازی

محمد حمزه ای
پژوهشگر میز
اقتصاد دیجیتال

رضا زمانی
دستیار اجرایی

سید نصیب الله دوستی مطلق
میز کوانتوم

محیا سپهری نیا
میز روانشناسی سایبر

آیه سعیدی زاده
دستیار پژوهشی
سرپرست پژوهشگاه

سید مهدی شریعت زاده
میز هوش مصنوعی

مسعود شریفی
رئیس دفتر
سرپرست پژوهشگاه

محمد مهدی فیروزآبادی
مرکز تعاملات نهادی

فهیمة صابری
مدیر و تسهیل گر
میزهای پژوهشی

فاطمه قاسم پور
مطالعات زنان

ایمان کریمی
مشاور کسب و کار

عبدالحسین کلانتری
میز مطالعات فرهنگی

محمد کشوری
سردبیر مجله
عصر فضای مجازی

علی مشهدی
تدوینگر و گرافیکست

احمد کوهی
میز آینده پژوهی

مهدی نوری
میز اقتصاد دیجیتال

امید هراتی
مطالعات اندیشکده ای

محمد مهدی نصر هرندی
میز مطالعات اخلاقی

پردیس قم

زینب آل بویه
اخلاق هوش مصنوعی

سعید پارسا مهر
انتشارات و ویراستاری

محمد مهدی چگینی
مدیر و تسهیل گر
میزهای پژوهشی

محمدجواد چنانی
شبکه اجتماعی

اسماعیل سرمستیان
درس گفتار

محمد مهدی زارع
میز مطالعات بین الملل

حسین شم آبادی
دستیار
پیشرفت پروژه ها

فاطمه شریفیان
سردبیر تارنما

سید مهدی طباطبایی
مدیر اجرایی

نقی ضیانوشین
رویداد

علی عزیز
کارشناس پژوهشی

احمد عابدینی
آموزش و گفتمان سازی

ابراهیم علیزاده
پشتیبانی و زیرساخت

علی غفاری
کارشناس مالی

محمود محمدمقام
تدوینگر

میثم فاروخی
مدیر رسانه

مجتبی نیازی
میز نقد تکنولوژی

راضیه مهربانی
میز دیپلماسی سایبر

حسن وحیدی
پشتیبانی فنی

بازار سرمایه و پولی

تهران، سعادت آباد، علامه شمالی، ۱۸ غربی
قم، صفائییه (شهدا)، کوچه ۲۸، پلاک ۴۵

